

Izvod iz sjećanja "Ustanak u selu Hadrovcima i
okolini"

Mora se podići "kuka i motika"

U Sanskom srezu ustaše uz pomoć njemačkih okupatora već u početku maja izvršile strašne zločine. Ubili su 8. maja 27 zemljoradnika iz sela Kijeva, Tomine i okoline. Njihove lješeve objesili na drveće u parku u Sanskom Mostu, koji su visili više od 24 sata. Cilj je bio da zastraše sve napredne ljude i podstaknu ustaše na vršenje drugih zločina. Ovom je unijelo veliki strah i nesigurnost, pa je bilo potrebno da se preduzmu mjere obezbjeđenja i zaštite naroda od ustaškog i drugog terora.

Kada se za ovo čulo nastali su težak strah i neizvjesnost kod mnogih stanovnika u selima i u graduk, pa su razmatrali kakve mjere bi preduzimali da se zaštite od terora, ubistava i pljačke. U tome cilju pojedinci su dolazili na razgovore i u školu u Hadrovcima.

Medju ostalim dolazio je Marko Marčetić zvani "Amerika", bogatiji zemljoradnik, poznat kao dobar zemljoradnik, lično pošten i uticajan u narodu. Njegova žena Anka bila je Hrvatica, ugledna i poštovana u selu i okolini. Njih obadvoje bili su za borbu protiv fašizma i ustaša, za saradnju svih poštenih radnika i ljudi bez obzira na narodnost, vjere i političke pripadnosti.

Marko je dugo bio rudarski radnik u Americi, pa je poznao osnovne teškoće radnika, a i napredna stremljenja, a i zato je razumijevao potrebu organizovane borbe radničke klase zajedno sa ostalim slojevima društva.

Poslije napada nacističke Njemačke na Sovjetski Savez 22. juna 1941. godine mnogi ljudi počeli su da se osjećaju malo slobodnije, jer su ocijenili da će njemački okupatori biti brzo pobijedjeni i da će Sovjetski Savez pomoći i da se naši narodi lakše zaštite od terora.

Marko me je jednom prilikom pitao šta ja mislim da bi se moralo preduzeti da se narod zaštiti od terora, da li bi bilo pametno da se bar neki presele u Srbiju, ali ja i sam dodao da je to vrlo teško; da li bi pomoglo ako bi primili katoličku vjeru, ili bi se moglo bar pojedinačne ustaše i druge potpкупiti novcem da ne ubijaju ^{narodnike.} prave ljude.

Rekao sam da je Marko pravilno primjetio da od navedenih prijedloga ne bi bilo koristi, jer okupatori i ustaše imaju plan da zavedu fašističku diktaturu, da su oni neprijatelji svih naroda i radničke klase, da ubijaju i žele da unište sve one koji se ne pokore nacističkoj njemačkoj sili.

Isticao sam da će borba protiv njemačkih i drugih okupatora mora da se vodi zajednički od svih naših naroda i da je samo tako moguće uspjeti.

Marko je dodao da i ono vidi da se mora dići ustanak slično kao što se nekada vodili ustanci za vrijeme Petra Mrkonjića: "Mora se podići kuka i motika", ali da je to teže jer fašisti imaju ogromnu vojsku i novo naoružanje.

Objasnio sam da su ustanjci i bune do sada propadali, jer su bili često slabo organizovani i vodili su se na nacionalnoj ili vjerskoj osnovi od strane pojedinih naroda, a da se sada mora svenarodna borba voditi, ~~koju~~ predovdi radnička klasa. Kod nas moraju da se uključe svi narodi; Srbi, Hrvati i Muslimani i drugi. Sadašnja borba biće slična pnoj koja je vodjena u velikoj Oktobarskoj revoluciji u kojoj je predvodila radnička klasa na čelu sa Boljševičkom partijom. Kod nas će predvoditi borbu takodjer radnici a pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije. Marko se slagao sa ovim ali je reako da će borba protiv okupatora zahtjevati velike žrtve od svih naroda koje će morati dati, pogotovo Srbi. Marko je već u početku ustanka podržao borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika i u toku NOR-a aktivno saradjivao zajedno sa svojom ženom Ankom iako je bio star preko 60 godina.

"Da li komunizam poštuje ljudski rad?"

Već u maju 1941. vršio sam posjete uglednih domaćina, a među ostalim posjetio sam i Milu Majkića u Majkić Japri na Radanovom polju. Ovu sam posjetu učinio, jer sam obaviješten da je Mile Majkić, iako jedan od najbogatijih zemljoradnika u ovom kraju, bio patriotski orjentisan i nepredan čovjek. On je bio radnik u Americi, pa je po povratku postao stručno savrmen poljoprivrednik, koji je zaveo nov način obrade zemlje i uspješno primjenio neke agrotehničke mjere. Uspio je da pomoću "pžjeskanja", tj, korišćenjem krečnjaka uz djubar poboljša fizička i hemijska svojstva tla, pa su na njegovom zemljištu prinosi žita, a posebno pšenice i kukuruz bili mnogo veći nego kod drugih zemljoradnika.

Ocijenio sam da bi bilo korisno da se upoznam sa Milanom Majkićem i da utičem na njega da okuplja ljude u borbi protiv njemačkih okupatora i ustaša. Mile me je primio vrlo lijepo i sa interesom pratio obavještenja o vojnoj i političkoj situaciji, tj. da je jedini izlaz organizovanja borbe svih naših naroda protiv okupatora i ustaša, i da će vjerovatno o tome doći direktive kada će početi borba.

Mile se ovom prosto radovao, ali je kao čovjek koji je bio radnik u Americi i pratio šire zbivanja u svijetu, govorio je da je čuo mnogo toga o socijalizmu i komunizmu u Sovjetskom Savezu od Gojka Majkića iz Lušci Palanke. Meni je postavio vrlo interesantno i od posebnog značaja pitanje: "Učitelji, bi li ti mogao meni odgovoriti, da li komunizam poštuje ljudski rad? Ako poštuje ja sam za socijalizam i komunizam".

Sve svoje imanje dao bih društvu, a da mi se prizna samo ono što sam svojim ličnim radom zaradim".

Istakao sam da je on postavio vrlo krupno filozofsko pitanje na koje ja ne mogu dati potpun odgovor, ali mogu da iznesem svoje lično mišljenje na osnovu djelimičnog poznavanja šta je socijalizam, kakav je to društveni poredak. Rekao sam da je to poredak u kojem se najviše poštuju ljudski rad i sloboda čovjeka, svakog radnika i svakog naroda, ali da se ne dozvoljava da jedni imaju vlasništvo nad zemljom

i drugom imovinom i da žive na račun rada drugih. Istakao sam da je sada glavna borba protiv fašista, ustaša i sl.

Mile Majkić sa zadovoljstvom je prihvatio ovo objašnjenja. Obećao ~~je~~ je da će on učiniti sve što može da se vodi uspješna borba protiv okupatora i svih njegovih pomagača, da se vodi borba za pravu slobodu sviju koji žele od svoga rada da žive da i nacionalne i socijalne² ostvare slobodu i druge ~~je~~ ljudske slobode i prava.

Dužan sam da istaknem da je već u početku ustanka Mile Majkić svesrdno pomagao NOB i uticao da njegov sin Dušan stupi u Partizanski odred u Majkić Japri 1941. a takodjer i njegova kćer Cuja koji su poginuli u oružanim jedinicama u toku NOB-e.

Mile je umro od tifusa u toku Četvrte neprijateljske ofanzive 1943. godine kao stariji čovjek preko šezdeset godina, a ostao je u najljepšem sjećanju komšija i naroda u Podgrmeču.

Sarajevo, 8.6.1979. godine

Stojan Makic'

Druže Milane,

*u vezi sa našim razgovorom - dostavljam
uopšteno podatke o Marku Marčetiću i Majkiću
- Gubiću, koji su bili radnici u SPO,
a poslije portabli borbe i ustrajavanja,
- ali vrlo ugledni i politički
patriotski orijentisani i protiv
fasizma.*

*u dugorokom
Stojan Makic'*